

LIETUVOS RESPUBLIKOS VYRIAUSYBĖS KANCELIARIJA
TEISĖS GRUPĖ

IŠVADA

**DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKSLININKŲ VALSTYBINIŲ PENSIJŲ LAIKINOJO
ĮSTATYMO NR. I-732 3, 4 IR 6 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
(toliau – Projektas Nr.1) IR LIETUVOS RESPUBLIKOS VALSTYBINIŲ PENSIJŲ
ĮSTATYMO NR. I-730 5 IR 15¹ STRAIPSNIŲ PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO
(toliau - Projektas Nr.2, toliau kartu – Projektai)
(TAP-20-1757) (TAIS Nr. 20-10691(2))**

2020-10-23 Nr.NV-2893

Vilnius

Įvertinę Projektų atitiktį įstatymams bei teisės technikos reikalavimams, teikiame šias pastabas ir pasiūlymus:

1. Projekto Nr. 1 1 straipsnyje teikiamas Mokslininkų valstybinių pensijų laikinojo įstatymo (toliau – Įstatymas) 3 straipsnio 1 dalies papildymas nuostata „nustojo dirbti mokslinį darbą“ bei valstybinės pensijos neskyrimo ir paskirtosios pensijos nemokėjimo sąlyga „jeigu jie dirba mokslinį darbą“ turi būti įvertintinas tikslumo ir proporcingumo aspektu, atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2020 m. birželio 3 d. nutarimo Nr. KT100-N6/2020 „Dėl Lietuvos Respublikos mokslininkų valstybinių pensijų laikinojo įstatymo nuostatų atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ nuostatą, kad „siekiama, kad mokslininkų valstybinės pensijos skyrimas ir mokėjimas netaptų privilegija, ir paisant teisingumo, protingumo, proporcingumo principų, pagal Konstituciją, *inter alia* jos 52 straipsnį, įstatymų leidėjas turi įgaliojimus nustatyti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį mokslininkų valstybinė pensija neskiama ir nemokama asmenims, kol jie dirba tokį mokslinį darbą, už kurį skiriama ir mokama ši valstybinė pensija“. Kadangi mokslininkų valstybinės pensijos skyrimas ir mokėjimas siejamas su moksliniu darbu Lietuvos Respublikos *valstybinėse* mokslo ir studijų institucijose (vadovaujantis Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymu, mokslo ir studijų institucijos (aukštosios mokyklos ir mokslinių tyrimų institutai) gali būti ir valstybinės ir nevalstybinės), todėl reikalavimas nedirbti mokslinio darbo turėtų būti siejamas su moksliniu darbu institucijose, už kurį skiriama valstybinė pensija. Atitinkamai vertinamos nuostatos pakeitimas derintinas su Projekto Nr.1 keičiamo Įstatymo 6 straipsnyje siūlomu pakeitimu.

2. Projekto Nr.1 1 straipsnyje keičiamo Įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje nustatomas detalus permokėtų mokslininkų valstybinės pensijos sumos išieškojimo reguliavimas yra identiškas, išskyrus pasiūlymą grąžinti permokėtą sumą, Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymo 21 straipsnio 2 dalyje nustatytam reguliavimui dėl išmokų, kurių mokėjimas pavestas Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos teritoriniams skyriams, neteisėtai išmokėtų dėl jų gavėjų kaltės, susidariusių permokų išieškojimo. Todėl siūlome įvertinti galimybę Projektu Nr.1 nustatyti, kad dėl gavėjo kaltės permokėta ir negrąžinta mokslininkų valstybinės pensijos suma išieškoma Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatyme nustatyta tvarka arba nustatyti, kad permokėta mokslininkų pensijų suma iš gavėjo išieškoma vadovaujantis Lietuvos Respublikos socialinio draudimo pensijų įstatymo, kurio taikymas nurodomas ir Įstatymo 6 straipsnio 1 dalyje, nuostatomis.

3. Vertinant Projekto Nr.1 3 straipsnyje keičiamo Įstatymo 6 straipsnio 1 dalies nuostatą, pastebime, kad sudaromas neapibrėžtumas, kokia apimtimi mokslininkų valstybinių pensijų skyrimui ir mokėjimui yra taikomas Socialinio draudimo pensijų įstatymas, todėl siekiant aiškumo, siūlome tai apibrėžti arba šioje nuostatoje šios nuorodos atsisakyti kaip klaidinančios.

4. Projektu Nr.1 keičiama Įstatymo 6 straipsnio 2 dalis dėl stažo skaičiavimo nedera su Projektu Nr.1 keičiamu Įstatymo 4 straipsnio 1 dalies reguliavimu, pagal kurį daktaro stažą ir habilituoto daktaro stažą *sudaro mokslinio darbo Lietuvos Respublikos valstybinėse mokslo ir studijų institucijose laikas, nenurodant mokslinių pareigų ėjimo įskaitymo į stažą galimybės*. Be to, pastebime, kad skirtingas nuostatų vartojimas sukelia neaiškumą, nes nuostatos „mokslininko darbo laikas“ ir nuostata „mokslinio darbo laikas“ nėra tapačios. Siekiant teisinio aiškumo ir apibrėžtumo Įstatyme turėtų būti apibrėžta sąvoka „mokslinis darbas“, nes nesant jos apibrėžties, nuostatų turinys tampa neaiškus ir laisvai interpretuojamas. Taip pat pastebime, kad vertinamame straipsnyje vartojama nuostata „mokslinių pareigų ėjimas“ nėra apibrėžta Įstatyme, neatskleidžiama tekste, todėl jos turinys bei santykis su Projekte Nr.1 vartojama nuostata „dirba mokslinį darbą“ tampa neaiškus. Neapibrėžiant Įstatyme vartojamų sąvokų ir nenurodant, kokiame teisės akte apibrėžtos sąvokos vartojamos šiame Įstatyme (pavyzdžiui, sąvokos „mokslininkas“, „daktaras“, „habilituotas daktaras“, „mokslinis darbas“ ir kt.), siūlomos naujos nuostatos lieka neaiškos ir neapibrėžtos, todėl siekiant teisinio aiškumo, būtina Projektą Nr.1 pildyti trūkstamu reguliavimu.

5. Projektu Nr.1 keičiamo Įstatymo 6 straipsnio 3 dalyje sudaroma galimybė Lietuvos Respublikos mokslinio darbo stažo nustatymo komisijai prie Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos (toliau – Komisija) vertinti mokslininkų darbo stažą *neatsižvelgiant į tai, kad asmuo mokslinį darbą dirbo ar ėjo pareigas ne valstybinėje mokslo ar studijų institucijose*, nes vykdė iš valstybės biudžeto finansuojamas mokslo programas, todėl svarstytinas tokio reguliavimo pagrindumas bei atitikimas Įstatymo 4 straipsnyje nustatytam reguliavimui dėl mokslinio darbo laiko Lietuvos Respublikos valstybinėse mokslo ir studijų institucijose skaičiavimo ir jo įskaitymo į mokslinio darbo stažą. Šiame kontekste pažymime, kad Projektu Nr.1 siūlomi pakeitimai neužtikrina, kad Įstatyme būtų nustatytas neprieštaringas, aiškus mokslinio darbo stažo skaičiavimas, kurio taikymas bei įgyvendinimo procedūriniai aspektai galėtų būti detalizuojami švietimo, mokslo ir sporto ministro tvirtinamoje tvarkoje.

6. Siūlome Projekto Nr.1 3 straipsnyje keičiamo Įstatymo 6 straipsnio 5 dalies formuluotę patikslinti, aiškiai apibrėžiant kreipimosi dėl valstybinės pensijos skyrimo iš naujo momentą, pavyzdžiui, susiejant jį su sąlyga, kad asmuo nustojo dirbti mokslinį darbą.

7. Projekto Nr.1 4 straipsnyje reguliuojamas Įstatymo taikymas ir nustatomi atvejai, kuriems esant mokslininkų valstybinės pensijos skyrimas ar mokėjimas turi būti peržiūrimas, atsižvelgiant į Projektu Nr.1 teikiamus pakeitimus. Vertinamo straipsnio 1, 3, 4 dalyse nustatomi atvejai, kai pensija turi būti skiriama iš naujo, o 2 dalyje nustatomas paskirtos pensijos perskaičiavimas be atskiro gavėjo prašymo. Manome, kad Projektu Nr.1 siūlomas šio straipsnio reguliavimas turi būti peržiūrėtas, struktūrizuojant siūlomas taikymo nuostatas, nustatant paskirtų mokslininkų valstybinių pensijų perskaičiavimo taisyklę ir naujų pensijų skyrimo taisyklę, jei asmenys atitinka Įstatymo 3 straipsnyje nustatytas mokslininkų valstybinės pensijos skyrimo ir mokėjimo sąlygas, nustatant ir terminus, kurie aktualūs įgyvendinant mokslininkų teisę gauti valstybinę pensiją, o taip pat nuosekliai nurodant ir asmens prašymo pateikimo atvejus.

8. Pastebime, kad Projekto Nr.1 4 straipsnio straipsnyje turėtų būti aiškiai apibrėžtas nustatomų taikymo taisyklių adresatas, pavyzdžiui, šio straipsnio 1 dalyje tai yra asmenys, sukakę 65 metus, kuriems buvo paskirta mokslininkų valstybinė pensija ir nemokama, nes jie po šios pensijos paskyrimo pradėjo dirbti Lietuvos Respublikos valstybinėse mokslo ir studijų institucijose mokslinį darbą ir įgijo papildomą mokslinio darbo stažą; 2 dalyje - tai Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos administravimo įstaigos, o taisyklė taikoma jau mokslininkų valstybinės pensijos gavėjų (paskirta ir mokama) atžvilgiu ir pan. Šiame kontekste pastebime, kad Projekte Nr.1 turėtų būti peržiūrimas (atsižvelgiant reguliuojamą atvejį) nuostatų, įvardijančių subjektus, kuriems skiriamos mokslininkų valstybinės pensijos, vartojimas, pavyzdžiui, asmenys, mokslininkai, gavėjai, nes nenuoseklus jų vartojimas sudaro teisinį neaiškumą.

9. Atsižvelgiant į tai, kad Projekto Nr.1 4 straipsnio 2 dalyje nustatomas pavedimas Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos administravimo įstaigoms, papildomai siūlome įvertinti tikslingumą bei galimybę perskaičiuoti paskirtas mokslininkų valstybines pensijas be atskiro gavėjo prašymo, neįvertinant tai, kad visam mokslinio darbo stažo skaičiavimui gali būti reikalingi papildomi dokumentai, pavyzdžiui, gauti iš paties asmens, išduoti Komisijos ar pan.

10. Projekte Nr.1 siūlome teisės technikos aspektu tikslinti trumpinių vartojimą ir jų įvedimą: keičiamo 3 straipsnio 2 dalyje vartojamą nuostatą „Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos administravimo įstaigos“ suderinti su 6 straipsnio 1 dalyje ir Projekto Nr.1 4 straipsnio 1 ir 2 dalyse vartojama nuostata „Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos įgalios Valstybinio socialinio draudimo fondo administravimo įstaigos“; atsižvelgiant į tai, kad keičiamo 6 straipsnio 1 dalyje yra vartojamas pilnas Komisijos pavadinimas, joje, o ne 3 dalyje, ir turėtų būti nustatytas trumpinys „Komisija“.

11. *Projekto Nr.2* 3 straipsnio reguliavimą siūlome tikslinti ir 2 dalyje sukonkretinti, nuo kurio momento taikomas nuostatoje nurodytų pensijų atnaujinimas, už kurį laikotarpį, kokiais terminais ir kokie subjektai (ar kokio subjekto nustatyta tvarka) turi atlikti nurodytus veiksmus.

12. *Dėl kitų su Projektais susijusių aspektų*

Atkreipiame dėmesį, kad Projektu Nr.1 siūlomas reguliavimas yra fragmentiškas ir vertintinas kaip neatitinkantis teisėkūroje taikomo sistemiškumo principo (keičiant teisės normas, sistemiškai įvertinamas jos ryšys su galiojančiomis keičiamo teisės akto ir kitų teisės aktų nuostatomis). Projektu Nr.1 keičiamas *laikinas* Įstatymas, nors atsižvelgiant į pokyčius pensinio aprūpinimo sistemoje bei Mokslo ir studijų įstatymo pakeitimus, turėtų būti vertinama galimybė priimti teisinį reguliavimą, neapsiribojant laikinumo trukme, pavyzdžiui, teikiama nauja vertinamo teisės akto redakcija, atitinkanti Teisės aktų projektų rengimo rekomendacijose, patvirtintose teisingumo ministro 2013 m. gruodžio 23 d. įsakymu Nr.1R-298, įstatymo formos, struktūros bei turinio reikalavimus. Be to, atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo nutarimą, kurio nuostatas įgyvendina Projektai, siekiant teisės sistemos nuoseklumo pensinio reguliavimo srityje, tikslinga įvertinti poreikį tikslinti ir kitus įstatymus, kuriuose nustatyta, kad asmenims, turintiems draudžiamųjų pajamų ar gaunantiems socialinio draudimo išmokas, nėra mokamos pensinio pobūdžio išmokos, pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Lietuvos Nepriklausomybės Akto signatarų ir Lietuvos Laisvės Kovos Sąjūdžio Tarybos 1949 m. vasario 16 d. deklaraciją pasirašiusių asmenų statuso įstatymas (7 straipsnis) ir kt.

Teisės grupės patarėja

Tatjana Knyzienė

Tatjana Knyzienė, tel. 870663862, el. p. tatjana.knyziene@lv.lt